

Rainer Maria Rilke

Am 4. Dezember 1875 wird Rainer Maria Rilke als René Karl Wilhelm Johann Josef Maria Rilke in der Stadt Prag geboren. Prag gehörte damals zu Österreich-Ungarn. Rilke war ein österreichischer Autor und einer der bedeutendsten Lyriker deutscher Sprache. Er schrieb Erzählungen, einen Roman und Aufsätze zur Kunst und Kultur und übersetzte zahlreiche Literatur und Lyrik aus dem Englischen, Italienischen und Französischen. Sein umfangreicher Briefwechsel bildet einen wichtigen Bestandteil seines literarischen Schaffens. Rilke machte früh Bekanntschaft mit den Schriften der zeitgenössischen Philosophen Schopenhauer und vor allem Nietzsche. Daher kritisiert er in seinen Werken sowohl die Christen, die nur einseitig auf das Jenseits und Gott als Schöpfer der Welt verweisen, als auch rein naturwissenschaftlich-rationale Methoden zur Erklärung der Welt.

Rilkes Vater Josef Rilke (1838–1906), arbeitete als Eisenbahninspektor. Seine Mutter, Sophie „Phia“ Entz (1851–1931), stammte aus einer wohlhabenden Prager Fabrikantenfamilie. 1884 wurde die Ehe der Eltern geschieden. Das Verhältnis zwischen der Mutter und dem einzigen Sohn war gespannt, weil sie den Tod der älteren Tochter nicht verkraftete. René wuchs bis zu seiner Einschulung sehr isoliert auf, und wurde zudem wie ein Mädchen erzogen – mit Kleidchen und langen Zöpfen.

Auf Wunsch der Eltern, vor allen Dingen des Vaters, besuchte der dichterisch und zeichnerisch begabte Junge eine Militärschule. 1891 brach er wegen Krankheit seine militärische Ausbildung ab. In privatem Unterricht bereitete er sich auf das Abitur vor, das er 1895 bestand. 1895/96 studierte er Literatur, Kunstgeschichte und Philosophie in Prag und München. In dieser Zeit lernte er Lou Andreas Salomé (1861-1937) - eine Intellektuelle und Literatin - kennen und verliebte sich in sie. Er folgte der älteren und verheirateten Frau nach Berlin. Die Beziehung hielt bis 1900. Ein Jahr später heiratete er Clara Westhoff, eine Künstlerin. Noch im selben Jahr wurde seine Tochter Ruth geboren.

In Paris machte Rilke 1902 die Bekanntschaft des Bildhauers Auguste Rodin, der einen großen Einfluss auf seine Werke hatte. Rilkes Verhältnis zu Paris war sehr zwiespältig. Auf der einen Seite die schöne Kunststadt mit ihren vielen anregenden Motiven, auf der anderen Seite die Anonymität und Brutalität der Großstadt. Die wichtigsten dichterischen Arbeiten der Pariser Zeit waren die „Neuen Gedichte“ (1907), „Der neuen Gedichte anderer Teil“ (1908), die beiden „Requiem-Gedichte“ (1909) sowie der bereits 1904 begonnene und im Januar 1910 vollendete Roman „Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge“.

Stetige Ortswechsel waren für Rilke Inspiration und Antrieb. In den folgenden Jahren reiste er nach Südfrankreich, Italien, Skandinavien, Nordafrika und Spanien. Im Süden Spaniens fasziniert ihn vor allem das Nebeneinander von Katholizismus und Islam.

Während des ersten Weltkrieges wurde er 1915 zum Wehrdienst eingezogen und 1916 ins Kriegsarchiv nach Wien versetzt. In dieser, von ihm als traumatisch erlebten Zeit, und in den Wirren der Nachkriegszeit verstummte er als Dichter völlig.

1919 zog Rilke in die Schweiz. Erst im Sommer 1921 fand er eine endgültige Wohnstätte. In einer kurzen und intensiven Zeit vollendete Rilke hier die „Duineser Elegien“ und

schrieb die beiden Teile des Gedichtzyklus „Sonette an Orpheus“. Beide Dichtungen zählen zu den Höhepunkten in Rilkes Werk.

Seit 1923 litt Rilke zunehmend unter großen gesundheitlichen Schwierigkeiten. Dennoch entstanden in den letzten Jahren zwischen 1923 und 1926 noch zahlreiche Gedichte, auch in französischer Sprache. Erst kurz vor Rilkes Tod wurde seine Krankheit als Leukämie diagnostiziert. Der Dichter starb am 29. Dezember 1926 in einem Sanatorium in der Schweiz.

راینەر ماریا ریلکه

له ٤ ی کانوونی یهکهمی سالی ١٨٧٥ دا راینەر ماریا ریلکه (له راستیدا ریتنی کارل فیلهیلیم یۆهان یوسف ماریا ریلکه) له شاری پراگ له دایک بووه. ئەو سەردهمه پراگ سەر به ئەمسا - ههنگاریا بووه. ریلکه نووسهاریکی ئەمسا ی بووه و یهکنیک بووه له شاعیره بهناوبانگهکانی زمانی ئەلانی. چیرۆکی نووسیه، رۆمانیک و کۆمهلیک و تاری دهبارهی هونەر و کولتور نووسیه و کۆمهلیک بهرهمی ئەدهبی و شیعری له زمانی ئینگلیزی، ئیتالی و فهڕه‌نسیه‌وه وه‌رگیراوه. نامه‌گۆڕینه‌وه‌کانی به‌شیکێ گرنگی به‌رهمی ئەدهبی ئەم شاعیره پینکدینن. ریلکه له‌سەرده‌میکی زوودا ئاشنایه‌تی له‌گه‌ڵ نووسینه‌که‌نی فه‌یله‌سوفه‌کانی سەرده‌می خۆی شوپنپهاوه‌رو به‌تایه‌تی نیتشه‌دا په‌یدا کردووه. هه‌ر له‌به‌رئه‌وه‌شه له‌ به‌رهمه‌کانیدا له‌لایه‌که‌وه‌ ره‌خنه له‌ مه‌سیحیه‌کان ده‌گرێ، که‌ یه‌کلایه‌نانه‌ چاویان له‌وه‌ دنیا بریوه‌ خوا به‌ خولقینه‌ری ئەم گیتییه‌ داده‌نن و له‌لایه‌کیتریشه‌وه‌ ره‌خنه له‌ میتۆده‌ زانستییه‌ سر و شتییه‌ عه‌قلانییه‌ سرفه‌کان بۆ روونکردنه‌وه‌ی دنیا ده‌گرێ.

باوکی ریلکه، یوسف ریلکه (١٨٣٨ - ١٩٠٦) پشکنیاری ریگای ئاسن بوو. دایکی، سۆفی "فیا" ئینتس (١٨٥١ - ١٩٣١)، که‌ له‌ خیزانیکی بووه‌ی کارگه‌چیه‌کانی پراگ بوو. له‌ سالی ١٨٨٤ دا دایک و باوکی لیکجیا بوونه‌ته‌وه. په‌یوه‌ندی نیوان دایکه‌که‌ و کوپه‌ ئاقانه‌که‌ له‌ باریکی ئااساییدا بووه، چونکه‌ دایکه‌که‌ له‌ توانایدا نه‌بووه، به‌سه‌ر کۆچی ناوه‌ختی کچه‌گه‌وره‌که‌یدا زال بێ. ریتنی تائه‌و کاته‌ش، که‌ خراوته‌ قوتابخانه‌ له‌ تهنیایدا گه‌وره‌ بووه، و وه‌ک کچیک - به‌ پرچی درێژ و کراسی کچانه‌وه‌ به‌خێو کراوه.

له‌سه‌ر خواستی دایکوباوکی، به‌تایه‌تی باوکی، ریتنی به‌هره‌مه‌ند له‌ ئەده‌ب و هونهری و پنه‌کیشاندا چۆته‌ قوتابخانه‌یه‌کی سه‌ربازیه‌یه‌وه. له‌ سالی ١٨٩١ دا به‌هۆی نه‌خۆشیه‌وه‌ وازی له‌ خویندنی سه‌ربازی هیناوه. به‌ خویندنی تابه‌تی خۆی بۆ تاقیکردنه‌وه‌ی ئاماده‌ی ئاماده‌ کردووه، له‌ سالی ١٨٩٥ دا له‌ تاقیکردنه‌وه‌دا ده‌رچوووه. له‌ سالی ١٨٩٥ - ١٨٩٦ دا له‌ پراگ و میونخ ده‌ستی به‌ خویندنی ئەده‌ب، میژووی هونەر و فه‌لسه‌فه‌ کردووه. له‌م سەرده‌مه‌دا ناسیای له‌گه‌ڵ ژنه‌ رۆشنییر و نووسەر "لوئهن‌دریاس سالۆم" (١٨٦١ - ١٩٣٧) "دا په‌یدا کردووه‌ و خۆشی و بستوووه. دوا‌ی ئەم ژنه‌ به‌ته‌مه‌نه‌ میژداره‌ که‌وتوووه‌ و چوووه‌ بۆ به‌رلین. په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ ئەم خانمه‌دا تا سالی ١٩٠٠ به‌رده‌وام بووه. دوا‌ی سالیکی کچه‌ هونهرمه‌ند کلارا فېسته‌ۆف ماره‌ ده‌کا. له‌هه‌مان سالدا روت ی کچی له‌دایک ده‌بین.

له‌ سالی ١٩٠٢ دا ریلکه له‌ پاریس ئاشنایه‌تی له‌گه‌ڵ "تۆگویست رۆدا"ی په‌یکه‌ر ئاشدا په‌یدا ده‌کا، که‌ کاریکی گه‌وره‌ له‌ به‌رهمه‌کانی ده‌کا. په‌یوه‌ندی ریلکه به‌ پارێسه‌وه‌ په‌یوه‌ندییه‌کی دووقاق بووه. له‌لایه‌که‌وه‌ جوانترین شاری هونەر له‌گه‌ڵ هه‌موو باره‌ و رووژینه‌ره‌کانیشیدا، له‌لایه‌کی تریشه‌وه‌ نه‌ناسراوی مرۆف تیبدا و درنده‌یه‌تی گه‌وره‌شار. گرنگترینی کاره‌ شیعریه‌یه‌کانی پاریسی له‌وه‌ سەرده‌مه‌دا "دی نۆین گه‌دیشه‌" (نۆ هۆنراوه) (١٩٠٧)، "دێر نۆین گه‌دیشه‌ ته‌نده‌ره‌ر تایل" (به‌شه‌کانی تری نۆ هۆنراوه‌که‌) (١٩٠٨)، جووته‌ هۆنراوه‌ی "پیکفیه‌م - گه‌دیشه‌" (١٩٠٩) هه‌ره‌ها‌ئه‌وه‌ رۆمانی، که‌ له‌ سالی ١٩٠٤ دا ده‌ستی پینکرد و له‌ ١٩١٠ دا کۆتایی پهنینا "دی ئاوتفاسی‌شونگن دینس ماله‌ لاوری‌دس بریگه‌".

شوینه‌ گۆرکینی به‌رده‌وام هۆی ئیله‌هام و هانده‌ری ریلکه‌ بوون. له‌ سالی‌ داها‌تو‌دا ریلکه‌ بۆ خواروی فه‌رهنسا، ئیتالیا،

ئىسپانيا چوۋو. لە خواروۋى ئىسپانيا بەتايىبە تى سەرسام بوۋو بە ھاۋزىنى مەسىھىيەت و ئىسلام بىنكە ۋە.

لە سەردەمى جەنگى يەكەمى جىھاندا لە ۱۹۱۵ دا كراۋە بە سەرباز و لە ۱۹۱۶ دا گوۋىزراۋەتەۋە بۇ دامودەزگاي ئارۋىشى جەنگ لە قىنا. لەم سەردەمەدا لە كارەساتىكى دەروونىدا ژياۋە، و ئالۋزى سەردەمى دوای جەنگىش دەنگى شىعەرى بەتەۋاۋى كپ كەردوۋو.

لە سالى ۱۹۱۹ دا رېلكە چوۋو بۆ سويسرا. لە ھاۋىنى سالى ۱۹۲۱ دا بەتەۋاۋى جىيى ھەۋانەۋى دەست كەتتوۋو. لە دەمىكى كورت و پىروچىدا رېلكە كۆتايى بە "دوينىزەر ئېلېگىيەن" ھىناۋە و ھەردوۋ بەشەكەى ھۆنراۋەى "زۆننىتە ئەن ئۆرفۆس". ئەم دوۋ ھۆنراۋە بە لووتكەى نووسىنەكانى رېلكە دادەنرەن.

لە سالى ۱۹۲۳ ۋە رېلكە توۋشى كىشەۋ چەرمەسەرىيەكى گەۋرەى نەخۆشى بوۋو. لە گەلئەۋەشدا لە سالى كەنى كۆتايى ژياندا، لە نېۋان ۱۹۲۳ و ۱۹۲۶ دا كۆمەللىك ھۆنراۋەى نووسىۋە، كە بە زمانى فەرەنسىشى تىدا بوۋو. ماۋەيەكى كورت بەرلە مردنەكەى زانراۋە، كە نەخۆشىيەكەى نەخۆشى شىرپەنجەى خويىن بوۋو. رېلكەى شاعر لە ۲۹ كىنۇنى يەكەمى ۱۹۲۶ دا لە نۆشگەيەكدا لە سويسرا مردوۋو.

Eine Auswahl seiner Gedichte:

ھەلبەراردە لە ھۆنراۋە كانى:

Seit mich mein Engel nicht mehr bewacht,
kann er frei seine Flügel entfalten
und die Stille der Sterne durchspalten -
denn er muss meiner einsamen Nacht
nicht mehr die ängstlichen Hände halten -
seit mich mein Engel nicht mehr bewacht.

لە ۋەتەى فرىشتەكەم
نامپارزىئ،
دەتوانى بەدلى خۆى
بألەكانى پەرشوبلاۋ بكانەۋە،
گرزەنەى بىدەنگى ئەستىرەكان بترازىئى -
چونكە ئىتر پىئوست ناك،
دەستى ترسى
بۇ ئەم شەۋى تەنبايىم بەگرىتەۋە -
لەۋەتەى فرىشتەكەم نامپارزىئ.

Aus: Frühe Gedichte (Engellieder)

لە: ھۆنراۋە سەرتايىبە كانى (گۆرانى فرىشتە)

Du darfst nicht warten, bis Gott zu dir
geht
und sagt: Ich bin.

Ein Gott, der seine Stärke einge-
steht,
hat keinen Sinn.

Da musst du wissen, dass dich Gott
durchweht
seit Anbeginn,
und wenn dein Herz dir glüht und
nichts verrät,
dann schafft er drin.

تۆ ناتوانىت چاۋەرۋان بىت، تا خوا بىن بۆلات و
بلى: منم.
خاۋەك، كە دان بە بەھىزى خۆيدا بىن،
ھىچ مانايەكى نىبە.
ئەۋسا دەپ تۆ بزانىت،
كە خوا ھەر لە سەرەتاۋە
راتدەۋەشنىن،
ئەگەر دلت گەشاۋەۋە نەشىدركاند
بۇچى واۋە،
ئەۋە خاۋە.

Aus: Die frühen Gedichte
(Gebet der Mädchen zur Maria)

Wer jetzt weint irgendwo in der Welt,
ohne Grund weint in der Welt,
weint über mich.

Wer jetzt lacht irgendwo in der Nacht,
ohne Grund lacht in der Nacht,
lacht mich aus.

Wer jetzt geht irgendwo in der Welt,
ohne Grund geht in der Welt,
geht zu mir.

Wer jetzt stirbt irgendwo in der Welt,
ohne Grund stirbt in der Welt:
sieht mich an.

له هۆنراوه سههه تاییه کان
(نوێژی کچان بۆ ماریا)

ئەو هی ئیستا له گیتیدا
له شوێنیکدا به کۆل بگری،
بین هۆ بگری، له م گیتییه دا
بۆ من ده گری.

ئەو هی ئیستا له م شهوه دا
له ههر شوێنیک
پێکه نی،
بین هۆ
به من پێده که نی.

ئەو هی ئیستا له گیتیدا
به ره وه ههر جینگایه ک بچن،
بین هۆ،
ئەوه به ره وه لای من ده چی.

ئەو هی ئیستا له گیتیدا
له ههر جینگه یه کدا بمری،
بین هۆ بمری،
چاوی له من ده کاو ده مری.

Initiale

Gib deine Schönheit immer hin
ohne Rechnen und Reden.
Du schweigst. Sie sagt für dich: Ich bin.
Und kommt in tausendfachem Sinn,
kommt endlich über jeden.

له سههه تادا

هه مپشه جوانیت په خش که
بین ئەو هی شتییک بلنیت و حسابیکیشی بۆ بکه یت .
تۆ بپنده نگ ده بیت .
ئەو له جیتی تۆ ده دوئ: منم .
به هه زاران جور خۆی ده نوێتی،
له ئاخریوئۆ خریدا به سههه هه موو واندا ده باری.
